

1. SZÁMÚ MELLÉKLET

1. kép Fedett arcú nő és szolgálója¹

2. kép Fedett arcú nők²

3. kép Fedett arcú nő kislánnyal³

4. kép Heo Nanseolheon⁴

¹ CARLES 1888, 27

² <http://woga2007.tistory.com/32> (2014.11.20.)

³ http://www.womennews.co.kr/news/765#.VG5U-_mG_X8 (2014.11.20.)

5. kép Shin Saimdang⁵

6. kép Myeonseong királyné⁶

103 martyrs for Catholicism. They were appointed as saints at the 200th anniversary of catholicism

7. kép A később szentté avatott mártírok ábrázolása⁷

⁴http://www.heo.or.kr/note7/board.php?board=gman&page=5&indexorder=2&body_only=y&button_view=n&command=body&no=26 (2014.11.20.)

⁵ <https://mirror.enha.kr/wiki/신사임당> (2014.11.20.)

⁶http://en.wikipedia.org/wiki/Empress_Myeongseong#mediaviewer/File:Portrait_of_Empress_Myeong_Seong.jpg (2014.11.20.)

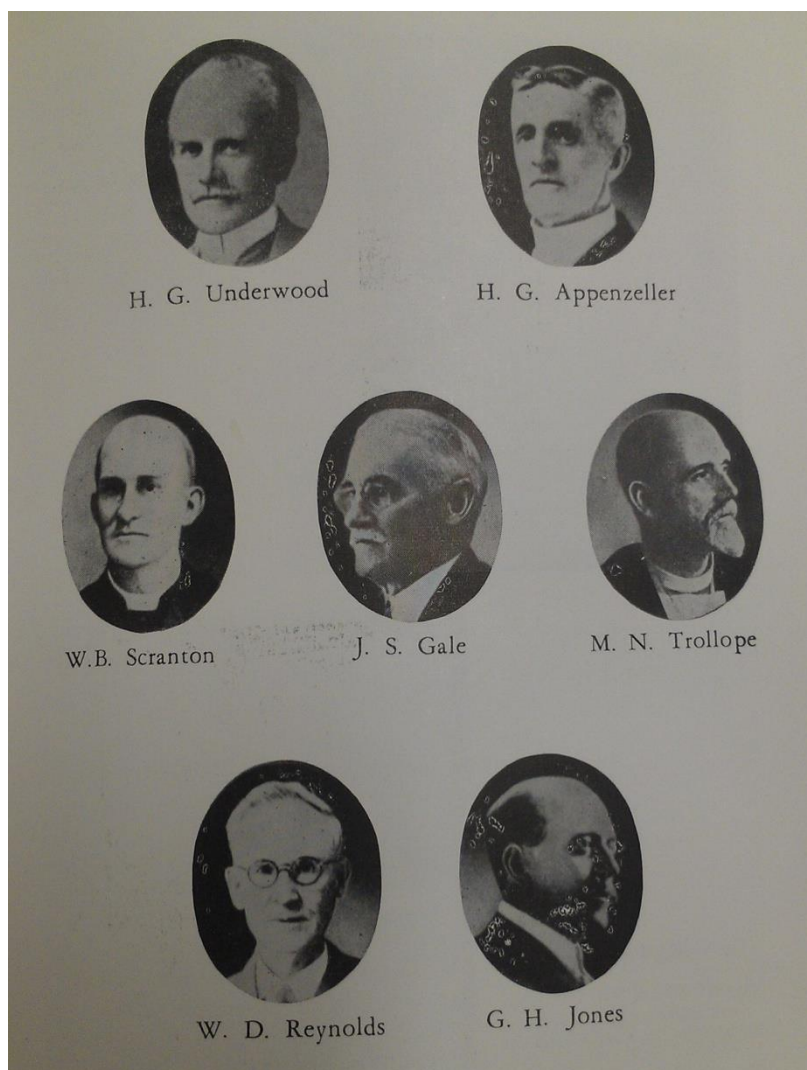
⁷ JOE 2000, 672-673

8. kép Kang Wansuk Kollumba⁸

9. kép A Ross-féle koreai nyelvű Újtestamentum⁹

10. kép Protestáns misszionáriusok¹⁰

⁸ http://www.kahoe.or.kr/bbs/skin/zero_pic_gallery/show_pic.php?file=data/pic/columba.jpg (2014.11.20.)

⁹ JOE 2000, 672-673.

11. kép Gwanghyewon¹¹

12. kép Mary F. Scranton¹²

13. kép Ehwa Haktang¹³

¹⁰ PALMER 1967, 86

¹¹ <http://chunchu.yonsei.ac.kr/news/articleView.html?idxno=9188> (2014.11.20.)

¹² http://www.ewha.ac.kr/mbs/ewhagr/images/contents/img_con01060201_3.jpg (2014.11.20.)

¹³ http://www.ewha.ac.kr/mbs/ewhagr/images/contents/img_con01060201_4.jpg (2014.11.20.)

초기 전도부인들. 중앙에 있는 사람이 전삼덕 부인이다. Early Bible woman. The person in the middle is Mrs. Samduk Chun.

14. kép Az első *jeondo buinok*¹⁴

15. kép A vallások aránya Koreában 2005ben.

(South Korean National Statistical Office. "인구,가구/시도별 종교인구/시도별 종교인구 (2005년 인구총조사)". NSO online KOSIS database. Retrieved August 23, 2006.)¹⁵

¹⁴ <http://religio.tistory.com/62> (2014.11.20.)

¹⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_South_Korea (2014.11.20.)

2. SZÁMÚ MELLÉKLET

A nő megfelelő viselkedése

A dolgozatom fő gondolata az lenne, hogy a Joseon-időszak második felében konkrétan mit vártak el egy illendően viselkedő nőtől, de szeretném egy kicsit azt is bemutatni, hogy a korábbi történetírás miképpen jegyzett fel erről a témáról.

A lojalitás, a férj iránti tisztelet és a hagyományos szerepek nemcsak a Joseon-időszak gondolkodásmódjának, hanem a pár évszázaddal ezelőtti nézeteknek is a része volt. Ha megnézzük az egyik legjelentősebb koreai történelmi forrást, a *Samguk sagit*, a benne található életrajzi leírásokban nők is sorra feltűnnek, főleg leánygyerek és feleség szerepben. Ugyan a 12. században a konfucianizmus még nem volt uralkodó ideológia, több formában megtalálható volt a társadalom művelt köreiben. Már ekkoriban foglalkoztak a konfuciánus klasszikusok tanulmányozásával, a neo-konfucianizmus új gondolataival és a kínai Északi-Song irodalmával.

A *Samguk sagi*ban található leírások valójában nem kifejezetten a nők életrajzi leírásai, hanem konkrét férfiak életében résztvevő nők tulajdonságairól olvashatunk. A feleségeket/leánygyerekeket több csoportba lehetne sorolni. Kiemelkedő hűségről és mély bizalomról tanúskodik egy Tomi nevű férfi feleségének cselekedete. A házaspár különösen rajongott egymásért, de az akkori király felfigyelt a nő szépségére és arra kényszerítette, hogy elhagyja a férjét és vele éljen. A nő azonban nem engedelmeskedett az uralkodó akaratának, hanem elszökött, és hajón elmenekült a férjével, akit közben megvakítottak.

Ondal története egy olyan nőről szól, aki hozzásegíti a férjét a sikerhez. Ondal valójában a férfi neve. Felesége egy király lánya volt, akit gyermekkorában azzal ijesztgetett az apja, hogy a bolondhoz adja hozzá, ha nem viselkedik illendően. A lány az apja viccelődését ígéretnek vette, és mikor arra került a sor, hogy a király férjhez adta volna a lányát, az ellenállt neki és a gyermekkorában olyan sokat hallott bolondhoz ment hozzá. Ez a bolond volt Ondal, aki csúnya volt, de jószívű és odaadó, és először el sem akarta venni a királylányt. A felesége támogatásával aztán nagy harcos vált belőle, és hamarosan a király is elismerte vejének. A házaspár kapcsolata nem a származáson vagy az anyagiakon alapult, hanem egymás megsegítésén. A feleség azonban a történet során kevésbé hangsúlyozott, alakja ritkán bukkan fel, például a végén csak a férje koporsója mellett. A koreai nyelvben külön kifejezést

használnak erre a hozzáállásra, amikor a feleség gyakorlatilag asszisztál a férje előbbre jutásában, ez a *naejo*.¹⁶

A megértő feleség feltétel nélkül támogatja férje cselekedeteit, amikor az állammal kapcsolatos feladatait és kötelességeit látja el, és elhatározásait, amit elhivatottságból hoz. Ez a férj halálával sem ér véget, az igazán támogató feleség bosszút áll. Seok Uno egy katonai vezető volt, de egy rossz vicc miatt halálra ítélték. A feleség ezért a végítéletet generáló követet felkereste és felgyújtotta. A feleség ilyenkor nemcsak passzív, de aktív szereplő is. Ugyanakkor megkérdőjelezhető, hogy ez a bosszú mennyire tekinthető pozitív cselekedetnek, hiszen a hitvesi támogatást a férj halála után is megmutatta, ugyanakkor ez a tett az egész országra hozhatott volna nagyobb konfliktusokat.

Találhatunk arra is példát, hogy gyermekként mit várnak el egy lánytól. A konfucianizmus később még erősebben hangsúlyozza a gyermeki odaadás gondolatát, amely szerint a gyermek köteles a szülők számára tisztelettel, támogatással és békés környezet megteremtésével adózni, még akkor is, ha ezért a saját jólétüket kell háttérbe szorítani. Példa erre Chieun története, aki harminckét éves koráig hajadon marad, hogy vak édesanyját ápolja, helyette dolgozik, és mikor már nem marad más választása, eladja magát szolgának, de ezt édesanyja előtt sokáig titkolja.

A történetekből látszik, hogy akkor is látták, hogy a nők is lehetnek cselekvő, racionális lények, jó problémamegoldók, megbízhatóak. Ugyanakkor így is korlátozták az ő tevékenységüket a háztartásra, a családi szférára, hangsúlyozva, hogy főleg a politikára nem szabad nekik hatást gyakorolni.¹⁷

¹⁶內助 내조

¹⁷ Lee 2003, 75-96

3. SZÁMÚ MELLÉKLET

A nők oktatása a Joseon-időszakban

Amennyire fontosnak tartották, főleg a magasabb társadalmi osztályokban, a fiúgyermek nevelését, annyira elhanyagolható volt a lányok oktatása. Mivel az írástudás is az előbbieket kiváltsága volt, különböző könyvek, iratok tanulmányozása és önművelődés elképzelhetetlen volt a nők számára gyakorlatilag a 19. századig. Voltak azonban művek, amelyek kifejezetten a nőknek szóltak, de főleg az illendő viselkedés és a társadalmi szerep betöltéséhez szükséges tanácsokra irányultak.

A *Xiao Jing* (A szülőtisztelet könyve)¹⁸ valószínűleg az i.e. 400-as évekre datálható szöveg, amely Konfuciusz elveit követve meghatározza az egyén helyét a családban és a társadalomban. A Joseon-időszak előtt is olvasták Koreában, de annak ideje alatt meghatározó olvasmány volt.

Hasonlóan fontos mű a *Xiao Xue* (Alapvető tanulmányok),¹⁹ amely Zhu Yi nevű filozófus műve 1189-ből. A Koreai-félszigetre a 14. század elején került, de 1407-re már alaplírássá számított és kötelező olvasmánnyá vált (a férfiak számára). Leírja az egyén magatartására és a személyes kapcsolatokra vonatkozó szabályokat. Az évtizedek során többször újra is nyomtatták. 1517-ben a *Hongmungwan* (Office of the Special Counselor)²⁰ kérésére lefordították koreai nyelvre, hogy minél szélesebb körben terjedhessen. Ekkor több kínai nyelvű mű is lefordításra került, például *Lienü Zhuan* (Példamutató asszonyok életrajzai),²¹ *Nüjie* (Előírások nők számára).²² Ezekre azért került sor, mert egyre többen realizálták, hogy a családi nyugalom biztosításához a nőknek is megfelelő oktatásban kellene részesülniük.

1432-ből származik a *Samganghaengsildo* (Illusztrált kézikönyv a három kötelékhez),²³ amely teljes oldalas illusztrációkkal kiegészítve írja le, hogy hogyan kell működni a három alapvető kapcsolatnak, amely meghatározza a társadalmat. A három kapcsolat az uralkodó és alárendelt, apa és fiú, valamint férj és feleség viszonya, amelyben mindig az előbb említett a feljebbvaló. Sejong király indítványozására alsóbb körökben is elkezdtek tanítani. 1481-ben a

¹⁸kínaiul 孝經, koreaiul 효경, angol fordítása ma már elérhető, például a Tsoi Dug weboldalon (magyar cím fordítása SALÁT, 2000).

¹⁹kínaiul 古文小學, koreaiul 소학.

²⁰ 弘文館 홍문관

²¹kínaiul 列女傳, koreaiul 열녀전

²²kínaiul 女誡, koreaiul 여계

²³三綱行實圖 삼강행실도

kifejezetten nőknek szóló részt könnyített nyelvezetű verzióban Seongjong király küldette szét az országban.

A Joseon-időszak alatt különösen az elit származású nők csak minimális kapcsolatot tartottak fenn a külvilággal. Férfiakkal nyíltan nem is találkozhattak, esetleg közeli férfi rokonokkal. (Már nagyon korán világossá tették a gyerekek számára, hogy a két nemnek el kell különülnie. A testvéreket 8-10 éves korban elválasztották egymástól. A lányokba belenevelték, hogy szégyen, ha csak úgy meglátja őket egy férfi. Ezzel már a gyerekkortól rombolták a családi életet.)²⁴ A neo-konfucianizmus gondolatai szerint a nők gondolkodása zavaros és könnyen befolyásolhatóak anyagi javak által. Eredendően ugyan jó természetűek,²⁵ de szükséges a külön oktatás ennek visszahozására. Fő kulcsszavaik erre a *hyeon* (bölcsség) és *suk* (illem).²⁶ A konfuciánus gondolkodó Yi Sangjeong szerint a nők hiányosságai a korlátozottságukból fakadnak. A 15. században ezért már megjelentek a kifejezetten női oktatóirodalomnak számító szövegek. (Aki nem tudott még ekkor sem olvasni, ők férfi rokonok segítségével, recitálva tanultak. A tanulást egész életük alatt folytatták kislány koruktól egészen odáig, amikor már a férj családjához tartoztak.) Az egyik legjelentősebb és később is emlegetett ezek közül a *Naehun* (Instrukciók a nők számára), amely Lady Han által íródott 1475-ben.²⁷ Ő egy kivételesen tanult nő volt és úgy gondolta, hogy a nők oktatása nemcsak luxus, hanem szükség is. Könyvébe kínai klasszikusok részleteit is beillesztette koreai fordítással. A hét fejezet kitért mindarra, amire egy nőnek figyelnie kell, ezek voltak (1) a megfelelő beszéd és viselkedés, (2) szülők és a férj családja felé alázatos hűség, (3) esküvői ceremónia, (4) férj és feleség köteléke, (5) anyai feladatok, (6) családon belüli kapcsolatok, (7) mértékletes élet.²⁸ Abból az elméletből indul ki, hogy minden személy azzal a képességgel született, hogy be tudja tölteni a rá szabott feladatokat, de ezek különböztek nem, osztály és szenioritás alapján, így az elosztásuk egyenlőtlen, hierarchikus, de egymást kiegészítő volt. A megfelelő női viselkedés négy alapszabálya az erkölcs, a megfelelő beszéd, a megfelelő megjelenés, és a női feladatok maradéktalan ellátása volt. A társadalom nem várta el egy nőtől, hogy kivételesen intelligens, szép és tehetséges legyen, inkább kiegyensúlyozott, erkölcsös, szerény és fegyelmezett. Az oktatásuk csak arra szükséges, hogy a rájuk szabott

²⁴ GRIFFIS 1882, 244-245.

²⁵ 本性 본성

²⁶ 賢 媛 és 肅 숙

²⁷ Lásd még OLSEN 1994, 58

²⁸ DEUHLER 2003, 145-149

feladatokat tökéletesen el tudják látni. Ez nagy különbségeket rajzolt fel a két nem, akár egy házaspár két tagja között is (*bubu yubyeol*).^{29, 30}

²⁹ 夫婦有別 부부유별

³⁰ CHOI 2009, 40

4. SZÁMÚ MELLÉKLET

Az első nyugati utazók benyomása a félszigetről és a koreai nőkről

A kifejezetten történelmi forrásokon kívül több olyan monográfiát olvashatunk, amely véletlenül vagy szándékosan a félszigetre került nyugati utazók, kutatók tapasztalatairól számolnak be. Ezeknek többsége még nem kapcsolatos a kereszténységgel, de képet adnak arról, hogy hogyan látták az első Nyugatról érkező emberek a félszigetet és annak társadalmát.³¹

Carles³² olvasmányos monográfiájában viszonylag kevés említés van a nőkről. Carles látott pataokban mosó nőket, fejükön nagy, nehéz kosarakat hordozó asszonyokat, vidéki nőket, akik a rizsföldeken térdig vízben gázolva dolgoztak. Itt megemlíti, hogy ugyanazon a földterületen a nők távolabb dolgozta a férfaktól, és nem nagyon szóltak egymáshoz. Az alacsonyabb rendű nőket látta gyerekükkel együtt a házuk ajtajában vagy házimunka közben. Általában fedetlen fejjel jártak-keltek, betegségek és kemény munka jelei voltak láthatóak az arcukon. Ruhájuk általában koszos volt, keblük gyakran látható a rövid *jeogeor*³³ miatt. Úgy tűnt, hogy szépségápolással nem nagyon foglalkoztak. Teljesen más megjelenésűnek írja le a valamivel magasabb rendű nőket (nem a *yangbanok*), velük ritkábban is találkozott. Ők arcukat zöld fátyollal fedték be, laza buggyos nadrágot hordtak, amiből úgy tűnt, egyszerre több is van rajtuk. Ha meglátták őt, mint külföldit, egyszerre bementek a legközelebbi házba.

Griffis³⁴ Hendrik Hamel³⁵ beszámolóját narratívaként használva mutatja be az országot. A könyv a Joseon-időszakkal kapcsolatban megemlíti, hogy ugyan a kereszténység még nem volt bevett vallás, a portugál Cespedes járt ott a japánokkal. A vallási életről azt állapítja meg, hogy olyan nem nagyon van. Néhányan „grimaszokat vágnak bálványok előtt”, de a gesztusaik nem hordoznak különösebb tiszteletet. Megemlíti a halottaknak bemutatott emlékező szertartást, az ünnepnap (buddhista) templomlátogatást, és azt, hogy a koreaiak hisznek abban, hogy egy jótevő jutalomban részesül, az ártó pedig büntetésben. Ír a

³¹ Melléklet

³² William Richard Carles (1848 – 1929) a British Consular Service munkatársaként járt Koreában többször is, egyszer azzal a feladattal, hogy mérje fel az északi térség gazdasági potenciálját. Életről bővebben a Sogang egyetem weboldalán.

³³ 저고리 a hagyomány koreai viselet mellénye.

³⁴ William Elliot Griffis (1843-1928) természettudományok tanáraként érkezett Japánba, de rendkívül érdekesnek találta a félszigetet. Japán és kínai forrásokra támaszkodva írta meg a történelmét. (PRATT - RUTT 2013, 153)

³⁵ Hendrik Hamel (1630-1692) hajótöröttként került először Jeju-szigetre, majd Szöulba szállították és a királyi testőrség tagja lett. 1668-ban publikálta hollandul Koreáról írt könyvét, amely az első nyugati nyelvű beszámoló volt a félszigetről. (PRATT - RUTT 2013, 156)

sámánszertartásra hasonlító tevékenységekről, például ünnepnap „zajongásról”, illetve részletezi a szerzetesek életét a kolostorban. Beszámol két szöuli női kolostorról. Majd rátér a háztartásokra, bemutatja a házak felépítését, és kiemeli, hogy a nők lakrésze a legbelsőbb és leghatároltabb. A házasságról elmondja, hogy nagyon korán, 8-10 éves korban köttetnek, és hogy a nő (vagy ilyenkor inkább még lány) a férje háztartásába költözik. Mindegy, hogy az évek során hány gyermeket szül, a férje akkor hanyagolhatja őt, amikor csak akarja, de a nőt nem illeti meg ugyanez a jog.

Ami a spirituális életet illeti, olvashatunk a konfucianizmus alapvető elveiről és a buddhizmusról is. Külön kitér az ősök tiszteletére. Részletesen ír a kezdeti kereszténységről, főleg a katolikusok nehézségeiről és a kivégzésekről. Később egy külön fejezetet írt a 18. század kereszténységéről. Beszámol Gützlaff³⁶ 1832-es koreai látogatásáról, aki ekkor felajánlott a királynak egy Bibliát, de elutasították, viszont azzal a megállapítással tért haza, hogy „ezek a szigetek³⁷ nem elérhetetlenek a kereszténység számára”. Griffis bemutatja továbbá a presbiteriánus és metodista misszionáriusok tevékenységét, és kiemeli, hogy igyekeztek nem belefolyni az ország politikájába.³⁸

Hamel megfigyeléseiről olvashatunk még Uden gyűjteményében is, aki a misszionáriusokon kívül több tucat Koreába látogató nyugati feljegyzéseit foglalta össze hónapokra lebontva.³⁹

Baráthosi Balogh Benedek⁴⁰ révén magyar nyelvű beszámolót is vehetünk a kezünkbe. A szerző megemlíti, hogy még Európában is hallani az itt élő nők sanyarú sorsáról. Külön ír a vidéki és a városi, magasabb rendű nőkről. A nehéz sors szerinte főleg a társadalom nemesi rétegeihez tartoznak, a közrendű nők szabadabban élhetnek. Japánhoz és Kínához is hasonlítja a nők helyzetét. Kínában a lábnymorítás például sok esetben öngyilkossághoz vezet, de ezt Koreában nem alkalmazták. A félszigeten inkább a féltékenykedés és házasságon belüli viszályok vezetnek tragikus következményekhez. Viszont helytelen megállapítást tesz a házassággal kapcsolatban. Szerinte itt kevésbé jellemző a közvetített házasság, mint Japánban, mert itt szerelmi házasságok köttetnek. Végül arra a következtetésre jut, hogy a nők sokkal

³⁶ Karl Friedrich August Gützlaff (1803-1851) porosz misszionárius, aki egy időben ópiumkereskedelemmel foglalkozó hajókon dolgozott tolmácsként, így került kapcsolatba koreaiakkal. (PRATT - RUTT 2013, 153-154) Kínában misszionáriusként tevékenykedett és kínaiul adott ki könyveket a Nyugatról. (Bővebben a Boston University weboldalán.)

³⁷ Értsd: Japán és Korea.

³⁸ GRIFFIS 1875, 136-147; 172-181; 292-306.

³⁹ UDEN 2003.

⁴⁰ Magyar néprajzkutató (1870-1945). Koreában kétszer járt, ezen kívül orosz területen fekvő koreai falvakat is meglátogatott. Útja azért vezetett a távol-keleti országokba, hogy a magyar néppel esetleg rokon nemzetiséget találjon. (CSOMA 2009, 111-124)

többet dolgoznak, mint a férfiak: egy vidéki nő esetében a mezőgazdasági munka mellett ugyanúgy el kell látniuk a háztartással és gyerekneveléssel kapcsolatos feladatokat is.⁴¹

⁴¹ BARÁTHOSI 1929, 32-34.

5. SZÁMÚ MELLÉKLET

Koreai szójegyzék

Hanja	Hangeul	Magyar jelentés
寡婦	과부	özvegy (nő)
骨品制度	골품제도	csontrang-rendszer (Shilla)
公主	공주	legitim lánygyerek, lány az elsődleges feleségtől
君	군	másodlagos feleségtől született fiúgyerek
勸書人	권서부인	keresztény iratok terjesztője, árusítója
基督教	기독교	kereszténység (protestáns)
妓生	기생	koreai társalkodónő
男女有別	남녀유별	megkülönböztetés férfi és nő között
男尊女卑	남전여비	férfi megbecsülése, nő semmibe vétele
內外法	내외법	kívül-belül szabály
內殿	내전	elsődleges feleség
內助	내조	férjét támogató feleség
大君	대군	legitim fiúgyerek, fiú az elsődleges feleségtől
賣書人	매서인	keresztény iratok terjesztője, árusítója
巫	무	mudang, sámán(asszony)
半親迎	반친영	a nő esküvő után a férj családjának háztartásába költözik
本性	본성	az ember eredendő természete
府院君	부원군	yangban férfi elsődleges feleségének szülei
夫婦有別	부부유별	megkülönböztetés férj és feleség között
妃	비	királyné
嬪	빈	másodlagos feleség
三綱五倫	삼강오륜	három legfőbb erény és öt erkölcs
尙衣院	상의원	palotán belüli viseletért felelős hivatal
肅	숙	illem
殉教者	순교자	mártír
垂簾聽政	수렴 청정	„anyakirálynő régens a függöny mögött”
姿女案	자녀안	a rosszéletű nők listája (Goryeo, Joseon)
-	전도부인	bible woman*
中宮	중궁	elsődleges feleség
中殿	중전	elsődleges feleség
天主教	천주교	katolicizmus
賤妾	천첩	szolgasorból származó másodlagos feleség
蓄妾制度	축첩 제도	ágyasság rendszere
七去之惡	칠거지악	hét fő bűn, ami válásra adhat okot

孝道	효도	szülőtisztelet, gyermeki odaadás
賢	현	bölcsesség
良妾	양첩	másodlagos feleség
烈女	열녀	tiszta, erkölcsös nő
王妃	왕비	királyné
翁主	옹주	másodlagos feleségtől született lánygyerek
儒教	유교	konfucianizmus